

Praktisk vägledning vid anläggning och skötsel af köksträdgårdar /

Heineth, G.

12 H Br.



Arkiv.
Trädgård
(Pr.)
9

Praktisk vägledning
vid
Anläggning och skötsel
af köksträdgårdar

af
Forstkandidat **G. Heineth**

(Planen uppgjord af danske statskonsulenten
i trädgårdsskötsel W. Riedel).

Af författaren auktoriserad översättning.

☛ **Pris 25 Öre.** ☛

I distribution:
A. Fr. Envalls Bokhandel,
Malmö.

Ar. 21/494

Förord.

Detta lilla häfte gör icke pretention på att kallas och ännu mindre vara ett „verk“ i köksträdgårdsskötsel och som sådant blifva läst af personer med djupare insikt i ämnet; nej, det nöjer sig med att nå de mindre trädgårdsodlarna eller rättare dem, som ännu icke hafva någon trädgård.

Det är det mera ekonomiska utnyttjandet af „tjappan“ författaren här gifver anvisning på och hvartill planen är uppgjord af ingen mindre än danske statskonsulenten i trädgårdsskötsel samt utförd på den magraste jord man kan tänka sig och utan naturlig gödsel.

Det lilla arbetet har också i Danmark värderats som ett banbrytande exempel på hvad man verkligen kan uppnå, då man går fram efter en viss plan och att den i det följande afhandlade planen är god, därom vittnar de talrika loford och de många tusen köpare, som boken fått i Danmark.

För våra skol- och kolfoniträdgårdar är boken säkert oundgänglig och tillflykts.

Cornelius Tengwall.

Praktisk vägledning
vid
Anläggning och skötsel
af köksträdgårdar

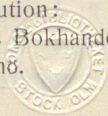
af
Forstkandidat **G. Heineth**

(Planen uppgjord af danske statskonsulenten
i trädgårdsskötsel W. Riedel).

Af författaren auktoriserad öfversättning.



I distribution:
A. Fr. Envalls Bokhandel,
Malmö.





År 1907 lät »Hammerum Herreds Have- og Plantningsforening« anlægge en förevisnings-köks-trädgård efter en plan, hvilken var uppgjord af Herr Statskonsulenten Riedel och som blef utförd i min tjänsteträdgård i Birkebäk Plantage.

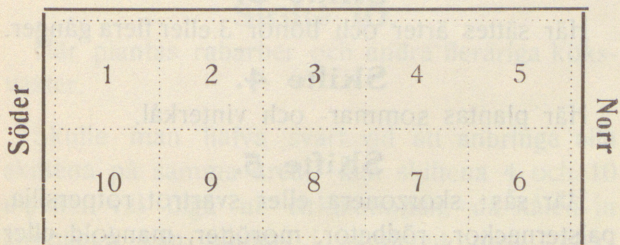
Då emellertid den använda metoden år efter år visat sig vara synnerligen god samt enkel och lätt utförbar, skall jag på uppmaning gifva en framställning af anordnandet af denna köksträdgård, som, hvad storleken beträffar, är passande för en familj på 4 personer.

Arealen, som är 13 m. 8 dm. \times 28 m. 2 dm. = 389 kvm. 16 kvdm., består af en gammal, mager och torr hedeplantskola, men med goda läförhållanden. Jorden består af 21—26 cm. grof blysand, som fläckvis har alfunderlag. Vid anläggandet af trädgården påfördes på hösten ett

lager af torfjord på 5—8 cm. och ca. 1,5 kubikm. märgel. Jorden var förut trädad och någorlunda fri från ogräs eller som folk i trakten sade: »därför att jorden var så mager, att ogräset icke ens kunde växa!»

Trädgårdens indelning.

Arealen är indelad, som nedan är angifvet, i 10 afdelningar eller skiften, hvardera på 5 m. 6 dm. \times 6 m. 9 dm. = 38 kvm. 64 kvdm. och hela stycket är omgifvet af gångar. Det är dock att tillråda att äfven anlägga en gång på ca. 6 dm. à 1 m. längs genom hela stycket. Jordstycket är noga indeladt och alla hörnor märkta med nedslagna pålare, som äro placerade efter ett snöre.



Skiftena och deras användning.

Skifte 1.

Här odlas tidiga grönsaker sådana som: körfvel, spenat, rädisor, tidiga låga ärter, hufvudsallat, tidiga morötter och möjligen Juli-potatis, som förut fått ligga och gro fritt i flata lådor, hvilka varit placerade på ett lungt, fuktigt och halfmörkt ställe. Potatisen läggas 8 cm. djupt i jorden; rädisor och sallat kan sås och blifva användbara 2 gånger innan 1 Augusti.

Skifte 2.

Här sås lök, purjo, ärter, gurkor, pumpor (utan klättertrådar) och plantas tomater.

Skifte 3.

Här sättes ärter och bönor 3 eller flera gånger.

Skifte 4.

Här plantas sommar- och vinterkål.

Skifte 5.

Här sås: skorzonera eller svartrot, rotpersilja, palsternackor, rödbetor, morötter, mangold eller

bladbeta, sallat, spenat samt körfvel och persilja för öfvervintring.

Skifte 6.

Här plantas vinterkål och selleri samt sås rädisor.

Skifte 7.

Här stå 3åriga jordgubbar, som uppgrävas under sommarens lopp, hvarefter en rädisskörd mycket väl kan hinna blifva färdig innan hösten.

Skifte 8.

Här stå 2åriga jordgubbar.

Skifte 9.

Här stå 1åriga jordgubbar.

Skifte 10.

Här plantas rabarber och andra fleråriga köksväxter.

Skulle man hafva svårt vid att anbringa alla skiftena på samma areal, kan skiftena 4 och 10 mycket väl utgå ur cirkulationen, då kålen ju lämpligen kan plantas i samband med foder-

betor, rofvor och dylikt och rabarberna där det finnes plats. Men naturligtvis är det bäst att hafva det hela samlat på ett ställe.

Cirkulationen.

Skifte 10 kan hållas konstant i ca. 10 år, under det att den andra delen af trädgården drifves i växelbruk d. v. s. att skiftesnumren flyttas ett steg framåt, så att skifte 2 året efter blifver skifte 1 o. s. v.

Gödslingen.

Tidigt på våren är arealen — af brist på naturlig gödsel — gödslad med konstgödning: 12,5 kg. 37 % kaligödning, 17,5 kg. 18 % superfosfat och 7,5 kg. chilisalpeter; dessutom är där under sommarens lopp (vid en rägnperiod) ytterligare gödsladt med 5 kg. chilisalpeter. På hösten ha jordgubbsskiftena och rabarberna tillförts en del aska och något hönsgödsel m. m.

(Personer, som icke känna till begagnandet af icke färdigblandad konstgödning, rekommenderas trädgårdsgödningen „T. G“.)

Jordens bearbetning.

Hvad jordens bearbetning angår, så är det tillräckligt att kalka och »djupgräva« (d. v. s. gräva till ett djup af 2 spadmål, men så att matjorden fortfarande blifver ofvanpå) en gång för hvarje rotation eller med andra ord: ett skifte om året.

Trädgården gräfves hvarje höst med spade, hvarvid samtidigt rötter, kålstockar m. m. aflägsnas; däremot inskränkes vårbearbetningen till en grundare gräfning med grep, som åstadkommer ett bättre findelande af jorden. Dessutom förhindrar ett sådant luckrande jordens uttorkning och detta har ju en stor betydelse i synnerhet för af naturen torra lokaliteter.

Såningen företages omedelbart, d. v. s. vårbearbetningen företages bit för bit eller skifte för skifte, och man börjar icke på nästa för än det sist behandlade är sådt och i ordning.

Sådden.

Denna företages i en »ritsa«, som drages efter ett stramt utspändt snöre, hålst i riktning från

norr till söder. Vid utförandet af detta arbete, underlättar det mycket, om man i stället för en »målepinne«, som kastas från den ena ändan af skiftet till den andra, anbringar en »målestång« längs hvarje ända af »sängen«, på hvilken stång satts märke för hvarje 15de eller 30de cm. På detta sätt kan snöret så flyttas för hvarje gång man gör en ny ritsa.

Vid sådd af låga ärter eller bönor, bör man lämna ett mellanrum på 50—65 cm. för hvar 3dje eller 4de rad för att man senare bekvämare kan komma till att skörda den blifvande afkastningen. Däremot kunna de öfriga sorterna sås utan sådana mellanrum, då man ju här kan färdes öfverallt mellan de enstaka raderna.

Allt, med undantag af de större köksträdgårdsväxterna, som: kål, gurkor m. m. sås bäst i rader med 30 cm:s afstånd (se nedan) och utan att det afsättes gångar eller sängar, dock undantages härifrån kryddväxter och dylikt.

Afståndet mellan raderna och plantorna samt såtider.

Här nedan finnes upptagna olika slag af köks-

växter, som kunna rekommenderas och lämpligen erhållas från den bekanta firman W. Weibull i Landskrona i för den mindre trädgården särskildt anpassade kollektioner.

(Hvad såtiderna beträffa, är det svårt att angifva sådana, som passa för hela vårt land, utan gälla de nedan angifna för södra Sverige och få de, som bo i andra delar af landet, rätta de olika såtiderna efter vårens inträdande på de respektive ställena.)

Växtslag.	Afstånd i cm.		Satid.
	mellan raderna o. plantorna		
Schalotten- eller potatislök	30	15	sättes i April eller innan.
Juli-potatis	45	20	lägges i midten af April.
Jordgubbar	80	20	plantas i början af Augusti.
Holländsk Stor hvitkål	60	60	i början af April.
Stor York d:o	45	30	d:o d:o
Blumentaler savoykål	45	35	d:o d:o
Stor Dansk blomkål	60	45	d:o d:o
Tidig blomkål	45	45	d:o d:o
Medelhög grönkål („Halvhög Grön“)	60	45	d:o d:o
Rosenkål	60	60	d:o d:o
Brunswicker hvitkål	80	60	d:o d:o

Amager hvitkål	60	60	i början af April
Dansk rödkål	60	60	d:o d:o
Brabanter purjolök	30	20	som kål.
Sommarpurjo	30	0	tidigt i April.
Gul lök	30	5	d:o
Gräslök	30	2	d:o
Morötter (James)	30	5	d:o
d:o (Nanteser)	30	2 ¹ / ₂	d:o och i Juni.
Tidiga Majrofvor	30	15	sås så tidigt som möjligt.
Knutkål eller kålrabbi (Wiener Hvit Glas)	30	15	från April till Juli.
Skorzonera eller svartrot (Rysk Jätte)	30	8	sist i April eller först i Maj.
Rotpersilja (Tidig Hvit Socker)	30	8	d:o
Palsternack (Rund st; Student)	30	13	d:o
Rödbetor (Plattrund Egyptisk; Lång Svartröd Jätte)	30	15	d:o
Rädisor (Non Plus Ultra; Istap)	15	0	April och senare.
Trädgårdskrasse	15	0	d:o
Plocksallat (Amerikansk)	30	10	sist i April, först i Maj.
Sallat (Stenhufvud Gul)	30	15	som kål.
Dill	30	2	sist i April, först i Maj.
Timjan	30	2	d:o
Blådselleri	30	2	d:o
Blåpersilja	30	2	d:o samt i Juli.
Trädgårdskörvel	30	2	d:o
Spritärter (Fairbeards Nonpareil)	30	3	April.
Engels Sabel; Withem Wonder	30	3	April och åter i Maj.
Spemat (Viktoria)	30	0	Maj och senare.
Mangold eller Bladbeta	30	15	Maj.

Estragon	30	2	först i Maj.
Tomater (Dansk Export)	60	45	utplantas i medio af Maj.
Gurkor (Slanggurkor)	150	30	när körsbärsträden blomma.
Pumpor	150	30	d:o
Vaxbönor (Dadel) låga	30	8	d:o
d:o höga	Se under	bönor	d:o
Sockerpärlbönor, låga	30	8	d:o
Skärbönor, låga	30	8	d:o
d:o höga	Se under	bönor	d:o
Franska Höstrovor	30	15	Juli, Augusti.
Salvia	30	15	April.

Rabarberna.

Af dessa skola rekommenderas: »Linæus«, »Viktoria« och »Vinrabarber«, af hvilka de förstnämnda tvenne stora sorterna böra plantas med ett mellanrum af 125×125 cm. från hvarandra och Vinrabarberna på 100×100 cm., då således en areal af 40 kvm. rymmer 8 st. af hvar af de större slagen och 12 plantor af Vinrabarberna, hvilka senare på grund af sin vackra färg särskildt egna sig till kompottbarber.

Man kan redan det första året använda stjälkarna af de nyplantade rabarberna.

Jordgubbarna.

Dessa plantas som förut angifvits med ett mellanrum af 80×20 cm. och då utplantandet försiggår i Augusti, kunna de unga plantorna redan kommande sommar gifva ett ej obetydligt utbyte.

Af goda, härdiga sorter kunna rekommenderas: »Segerherren«, »Laxtons Noble« och »Abundance« eller i stället för »Laxtons Noble«: »Evern« eller »Kejsar Wilhelm«. På hvarje skifte plantar man 3 rader af hvarje sort.

För att erhålla tidiga och kraftiga jordgubbsplantor för utplantering, leder man utlöparna från två rader skrått in mot midten af det mellanrum, som valts för framalstrandet af plantor. Ett sådant mellanrum får icke beträdas under bärplockningen.

Gödlandet af jordgubbarna.

Med afseende på jordgubbarnas gödsling, kan det rekommenderas att gödsla dessa i början af Augusti eller samtidigt med att man afskär utlöparna, då nämligen de till nästa år blifvande

blommorna redan ansättas året förut. Det gamla bruket att täcka jordgubbsplantorna med gödsel under vintern bör frånrådast och i all synnerhet på sådana ställen där höns hafva fri tillgång till trädgården under vintertiden.

Bönorna och ärterna.

Till höga bönor (stångbönor) sättes ca. 2,5 m. höga stänger med ett mellanrum af 60×60 cm. och man sätter 6–8 bönor omkring hvarje stång.

Till höga ärter sättes ris, men man kan också utbyta riset mot ståltrådsväf med 2 à 3 tums maskor. Denna metod är både ändamålsenligare och prydligare.

Kålen.

Denna bör absolut hälst sås på det ställe, där den senare skall stå, men naturligtvis skall den gallras till de afstånd, som förut angifvits. Detta sätt blifver också det billigaste och ändamålsenligaste, då man ju blifver fri från att utplanta och vattna kålen under den torra perioden, som alltid inträffar i slutet af Maj och början af Juni. Utom detta lider också plantorna vid omplant-

ningen och blifva mindre motståndskraftiga mot larvangrepp. En annan risk genom att köpa plantor är den, att man lätt kan öfverföra »Klumprotsjukan« till sin trädgård.

Bekämpandet af ogräset.

Genom användandet af det förut omtalade afståndet mellan raderna uppnår man den fördelen, att det hufvudsakliga ogräsbekämpandet kan försiggå med tillhjälp af en liten handhacka eller ännu bättre: den enhjulade »Planet j:r-hackan«. På detta sätt blifver det endast mellan själva plantorna som handlukning behöfver användas och denna inskränkes också därigenom, att plantorna kunna stå tätare i raderna än eljest, beroende på det större afståndet mellan dessa eller 30 cm. och däröfver.

Vattningen.

Äfven på fuktigheten i jorden inverkar användandet af hjulhackan, enär man nästan kan upphöra med att vattna, då man blott håller det öfversta jordlaget löst genom att öfverköra stycket med de till hackan hörande harftänderna. Denna

luckring af jordskorpan förhindrar jordens uttorkande. Vattandet kan således härigenom inskränkas till att endast omfatta rädisor och sallat.

Erforderliga såmängder.

Som utgångspunkt för bestämmandet häraf beräknas fröåtgången till en rad, som är 6 m. lång och är för följande växter:

	gram.		gram.
kålsorterna och rofvor	2	körvel	3
purjo och lök	2	bladpersilja	4
skorzonerötter	4	ärter (Fairbeards)	40
rotpersilja, sallat och dill	2	d:o (Engelsk Sabel)	55
rödbetor och bladbetor	6	d:o (Wender of Witham)	50
rädisor och krasse	10	bönor	40
spenat	15	gurkor och pumpor	2

Skörderesultatet.

De alster, som skördats efter den här beskrifna planen och tillvä agångssättet, hafva varit mycket betydliga, då man naturligtvis måste taga hänsyn till den mycket magra och torra jorden. Sålunda har t. ex. jordgubbsarealen gifvit mellan 50—75 kg. jordgubbar årligen, rabarberstycket mellan 100—150 kg. och de andra

grönsakerna liknande mängder i förhållande till arealerna.

Till sist skall anmärkas, att betingelserna för ett godt utbyte af en köksträdgård i förbindelse med arbetets utförande äro:

- 1) Att arealen har en regelmässig form och är fri från slingrande gångar;
- 2) att sådden eller plantandet utföres med sådana afstånd, att renhållningen underlättas så mycket som möjligt och att vattnandet på grund af jordens ständiga luckrande inskränkes och
- 3) att man först och sist ser att iordningställa lä för växterna, om sådant skulle fattas.

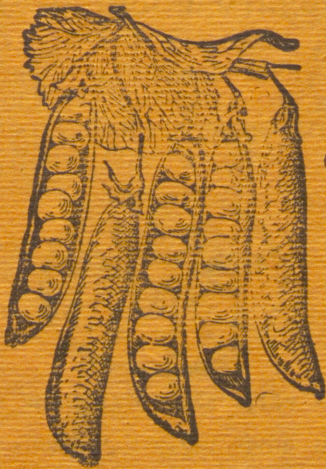
Birkebæk pr. Herning 1913.

G. Heineth,

Forstkandidat och Assistent
vid Hedesällskapet.

Begär vår
Illustrerade **Ledare**
vid
Grönsaksodling!

6:te årg. jämte priskatalog



sändes gratis och franko.

W. Weibull, Landskrona.

För Trädgårds= och Villaägare

rekommendera vi vår för trädgårdsbruk särskilt tillverkade och af de främsta auktoriteter förordade

Trädgårdsgödning „TG“,

inneh. 9 % fosforsyra + 6 % kväve + 9 % kali, vilken tillhandahålles i förpackningar om minst 10 kg. av såväl frö- och blomsteraffärer som ett flertal specerihandlande i städer och på landsbygden. Behov pr. 100 kvm. c:a 5 kg.



Obs. vårt å varje säck stämplade varumärke.

Rekvirera anvisning för gödselns begagnande från

Försäljningsaktiebolaget
Sveriges Superfosfatfabriker,
Helsingborg.